

25 лютого - 130 років від дня народження Леся Курбаса, українського режисера, актора, теоретика театру, драматурга, публіциста, перекладача

«... Титан, творець, пророк-інтуїт, революціонер-велетень. Не важливо, що він такий скромний, непомітний...» — М. Семенко

«Він не ходить, а ніби танцює, ніколи не мовчить, бо коли навіть слухає, то вогнем своїх карих очей відображає почуте» — Н. Самійленко

«Легко збудливий, із трагічними очима, різкий, розвинута пластика. Звірина чіпкість у тілі, жест завершений, голос, багатий модуляціями...» — О. Дейч

«Людина, яка була театром» (О. Дейч)

Лесь Курбас – одна з найвидатніших постатей українського культурного життя 20-х – початку 30-х років, один з провідних діячів відродження української національної культури.

Він – актор і режисер, публіцист і організатор театру, театральний педагог і сценічний діяч, драматург і перекладач, мислитель, своєрідний філософ-естетик.

Осяжність і вдумливість висунутих і розв'язуваних Курбасом митецьких та філософських завдань співмірна як з трагізмом його особистої долі, так і з долею всієї української культури ХХ століття.

Внесок Леся Курбаса у створення модерного театру можна порівняти із роллю корифеїв світової сцени ХХ століття – швейцарського реформатора Адольфа Аппіа, французького Жака Копо, англійського Едварда Гордона Креґа, російського Всеволода Мейєрхольда, німецького Ервіна Піскатора, австрійського Макса Райнгардта.

Однак у радянських умовах він не зміг повноцінно реалізувати свій творчий потенціал і став жертвою сталінізму.

«Створити те, чого немає в дійсності, кинути людям фантазію, ідеальне, неіснуюче, але прекрасне — тільки в цьому може бути різниця актора від гарно вишколеної мавпи. А для цього треба розбудити фантазію, виростити їй крила і навчитись літати»

(Леся Курбас)

Лесь Курбас (повне ім'я — Олександр-Зенон Степанович Курбас) народився 25 лютого 1887 року в місті Самбір (Львівська область) у родині акторів театру. Батько його, хоча й був мандрівним українським актором, проте прагнув дати Олександрові гарну освіту.

Хлопець навчався у Тернопільській гімназії, у Віденському та Львівському університетах. Тому цілком природно, що Лесь увібрав у себе все те, що могла дати йому європейська культура. Вже тоді Курбас мріяв працювати на Наддніпрянській Україні, де існував демократичний театр Садовського (Київ) і де поруч була висока театральна культура.

Лесь Курбас у дитинстві з братом Нестором. Репродукція. Із фондів УКРІНФОРМу.

Будинок, у якому народився Лесь Курбас. Місто Самбір на Львівщині. Фото 1987 року. Із фондів УКРІНФОРМу.

Степан Янович-Курбас - батько Леся Курбаса. Репродукція. Із фондів УКРІНФОРМу.

1916 року його мрія здійснилась, він вступає до цього театру. Акторська творчість Курбаса в театрі Миколи Садовського обіцяла розвинутися, але сталося так, що він приніс свій акторський талант у жертву режисерському. Головна увага й енергія молодого митця були спрямовані на організацію студії молодих акторів, з якої виріс згодом Молодий театр. Назва «Молодий театр» з'явилася вже влітку 1917 року. Молодий театр — це театр пошуків нових форм втілення сучасної та класичної драматургії. З цього театру взяли початок кілька українських театрів.

Влітку 1920-го Лесь Курбас зібрав своїх кращих акторів, хто добровільно приєднався з Київського театру ім. Шевченка, і під назвою «Кийдрамте» (Київський драматичний театр) трупа почала своє турне по містах Київщини. Спочатку осіли у Білій Церкві, потім в Умані.

Лесь Курбас був засновником спочатку політичного (1922—1926), а потім і філософського (1926—1933) театру в Україні. У виставах свого філософського театру «Березіль» (Харків) Курбас малює всесвіт, де головним стає особлива довіра до життя людини у всіх його суперечностях.

Микола Куліш, 1929 рік

Лесь Курбас і «березільці» знайшли свого драматурга, п'єси якого були співзвучні їхнім естетичним прагненням. Таким драматургом став Микола Куліш. Першою його п'єсою, що побачила світло рампи на сцені театру «Березіль», стала «Комуна у степах» (Київ). Творча співпраця тривала і в Харкові.

Микола Куліш вважав Леся Курбаса видатним режисером і мислителем, провідним українським драматургом і неодноразово говорив про це у численних виступах, диспутах, статтях.

Куліш цінував Курбаса як аналітика мистецтва і літератури, як людину широкої гуманітарної освіти, одного з теоретиків української культури. Дружба між Кулішем і Курбасем тривала 8 років — аж до смерті і мала великий вплив на становлення українського театру у першій половині 20 століття.

**Весілля Леся Курбаса та
Валентини Чистякової (Київ,
1919 р.)**

**Акторка Софія Федорцева,
режисер Лесь Курбас і
письменник Микола Куліш**

**Ескіз оформлення до вистави "Сонце руїни".
Художник - Лесь Курбас (1920 рік). Репродукція.
Із фондів УКРІНФОРМу.**

**На сцені актори Волинського обласного
драматичного театру у виставі "Гайдамаки" за
однойменним твором Тараса Шевченка в
інсценуванні Леся Курбаса. Фото 1989 року. Із
фондів УКРІНФОРМу.**

**Група акторів театру "Березіль". У центрі -
Лесь Курбас з матір'ю Вандою Адольфівною.**

**Лесь Курбас і Катерина Рубчакова у
виставі "Осінь буря" (1914 рік).**

Сцена зі спектаклю “Народний Малахій” у постановці артистів театру “Березіль” за однойменною п'єсою Миколи Куліша.

Сцена зі спектаклю “97” у постановці Леся Курбаса за п'єсою Миколи Куліша в театрі “Березіль” (1930 рік).

Режисерська лабораторія театру “Березіль” (1925 рік). Сидять (зліва направо): Бортник, Василько, Тягно, Пігулович, Лесь Курбас, Лопатинський, Лішанський. Стоять: Береза-Кудрицький, Крига, Ірій.

Лесь Курбас у сцені з вистави “Молодість”.

Навесні 1934 р. на Соловки відправили визначного тетрального діяча Леся Курбаса. Заарештованого у грудні 1933 р. режисера театру "Березіль" слідчі НКВС звинуватили у тому, що він під час однієї з прем'єр у театрі хотів вбити секретаря ЦК КП(б)У М. Постишева. Суд засудив режисера до 5-ти років спецтаборів.

У таборі на Медвежій Горі у дерев'яному театрі на 300 місць Л. Курбас очолив колектив зі 100 осіб. В умовах концтабору, незважаючи на тиск, Л. Курбас вкладав свій творчий потенціал у розвиток табірної театру.

У Курбасі був якийсь стальний стрижень, який годі було зламати навіть у табірних умовах.

1934 року він пише: «До біса гарно тут. Пробую щось організувати. Важко. Але, здається, початок зроблено». І ставить у 1936 році у таборі Біломорсько-Балтійського каналу на Медвежій горі «Інтервенцію» Л. Славіна. Пізніше разом із драматургом М. Ірчаном, чеським композитором Урбаником репетирує сатиричну оперету-вар'єте «Сон на Вянь-Губі», де Курбас грає міма-музиканта, якого постійно дратують, якому заважають ґрати, відбирають інструмент, заломлюють руки, але він вперто й настирливо продовжує. Звісно, виставу заборонили до показу. А Ірчана, Урбаника й Курбаса переводять на Соловки.

В урочищі Сандармох, 27 жовтня, 1, 2, 3 і 4 листопада 1937 року, були розстріляні 1 111 в'язнів Соловецької тюрми особливого призначення, серед яких 290 українців: поет-неокласик Микола Зеров, творець театру "Березиль" Лесь Курбас, драматург Микола Куліш, колишній міністр освіти УНР Антон Крушельницький, письменники Валер'ян Підмогильний, Павло Филипович, Валер'ян Поліщук, історики академік Матвій Яворський та професор Сергій Грушевський, академік-географ Степан Рудницький та багато інших...

Управление Бологоярск-Балуйск. мор.

Составлено в 4-м отделении

УЧЕТНО-СТАТИСТИЧЕСКАЯ КАРТОЧКА

Личное дело № 1712/1934

Место рождения: Убыл Прибыл в лагерь: 17/12/1934

Имя и фамилия: Курбас

Пол: мужской

Имя отчество: Александр Степанович

Год рождения: 1887 Место рождения и округа: Ташкент

Семейное положение: один актер

Специальность: Сценарист

Политические взгляды: Социал-демократ

Образование: высшее

Специальное образование: театральная школа

Возраст: Рассказчик - 15 лет

Описание внешности, время рождения, роста, цвета волос, глаз, формы лица, характера: высокого, рыжеватый, смуглый, темн. и голубые глаза, с кривыми ногами, актер по образованию ГИИ.

Судовые дела: 25 декабря 1933 года

Прочие сведения: на первом курсе

Круг семьи и адрес: Сестра - Валентина Ивановна Курбас - артистка в театре, брат - Александр Курбас, артист в театре, брат - Александр Курбас, артист в театре.

Почтовый адрес: Москва, ул. Мясницкая, 31, квартира 5

Работа до заключения

Имя и фамилия	Задолженность	от	до
<u>Иванов Иван</u>	<u>Иванов</u>	<u>1933 г.</u>	<u>1934 г.</u>
<u>Петров Петр</u>	<u>Петров</u>	<u>1933 г.</u>	<u>1934 г.</u>

Составлено в 4-м отделении

И.о. начальника отделения: Курбас

Уголовное дело № 1712/1934 по протоколу № 1712/1934

от 17 декабря 1934 года, в отношении осужденного и

КУРБАС, Александр Степанович

р. в Ташкенте * в 1934 году, в чем и

имеет место акт.

ЗАКОНА КМУ УТВЕРЖДЕНО

ЗАКОНА КМУ УТВЕРЖДЕНО

1937 г.

**АКТ ПРО РОЗСТРІЛ
1937 р.**

У 1957 році Леся Курбаса помертньо реабілітовано. 30 років творчість видатного діяча культури була під заборonoю.

21 грудня 1991 р. Кабінет Міністрів України постановою № 367 скасував постанову Ради Народних Комісарів УСРР від 17 грудня 1933 р. «Про позбавлення Л. Курбаса звання народного артиста УСРР».

«Театр піднімає культурність країни...,театр до певної міри зразок для будь-якої чесної людини. Нам треба зробити так, щоб через деякий час у глядача виробився певний не смак, а просто звичка бачити висококультурний спектакль...»

Л. Курбас.